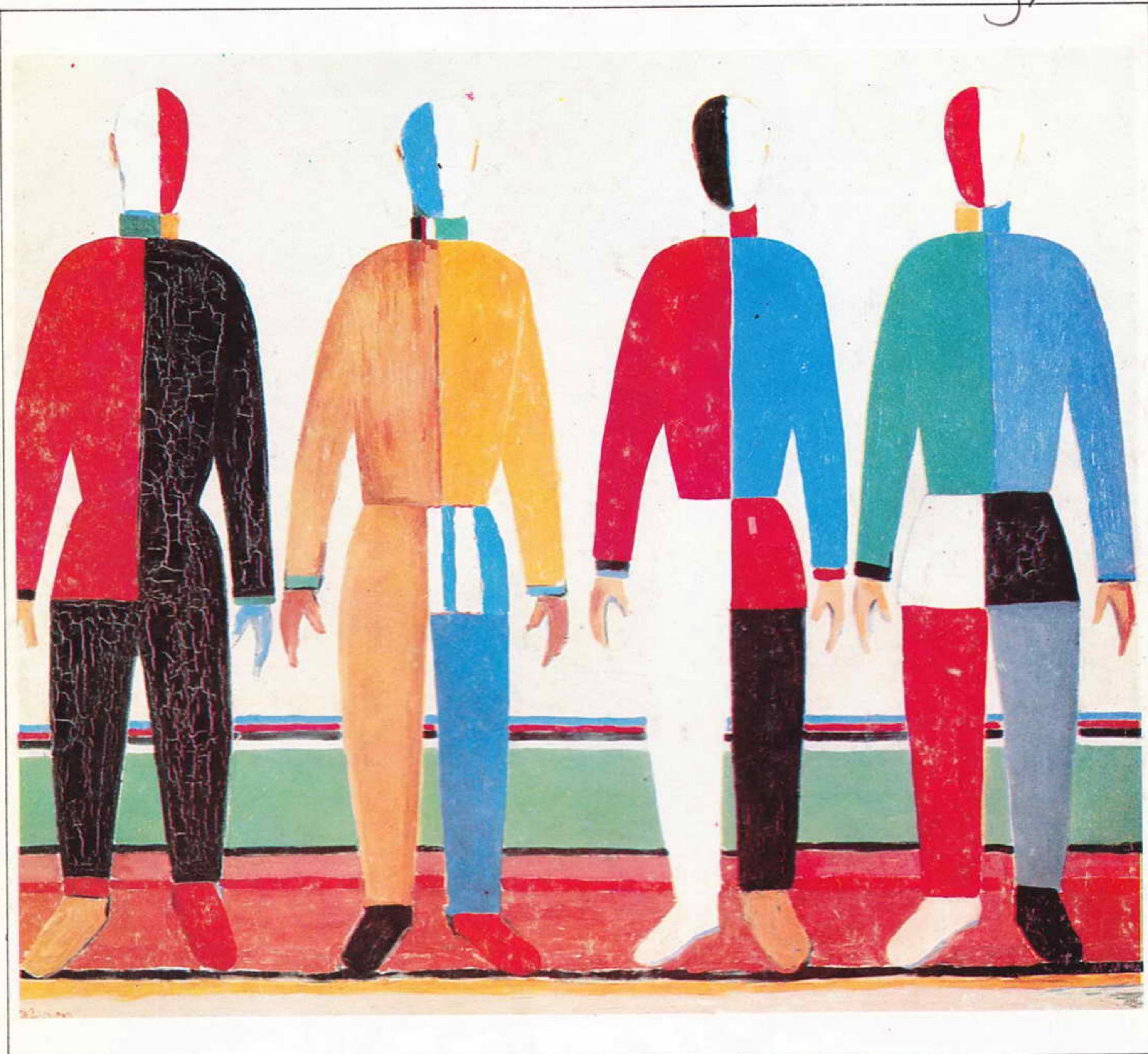

moment

m. magic

- LAZAR TRIFUNOVIC
- ZENIT I AVANGARD
- DVADESETIH GODINA
- ILIJA SOŠKIC
- MREDAN BAJIĆ
- YVES KLEIN
- UMETNOST U OKTOBRU
- ROBERT SMITHSON
- ARHITEKTURA
- HARALD SZEEMANN
- ROCK I UMETNOST
- REINHARD HAUFF
- VIDEO '83

Broj 1.

cena 400 dinara

Mustafa Musić

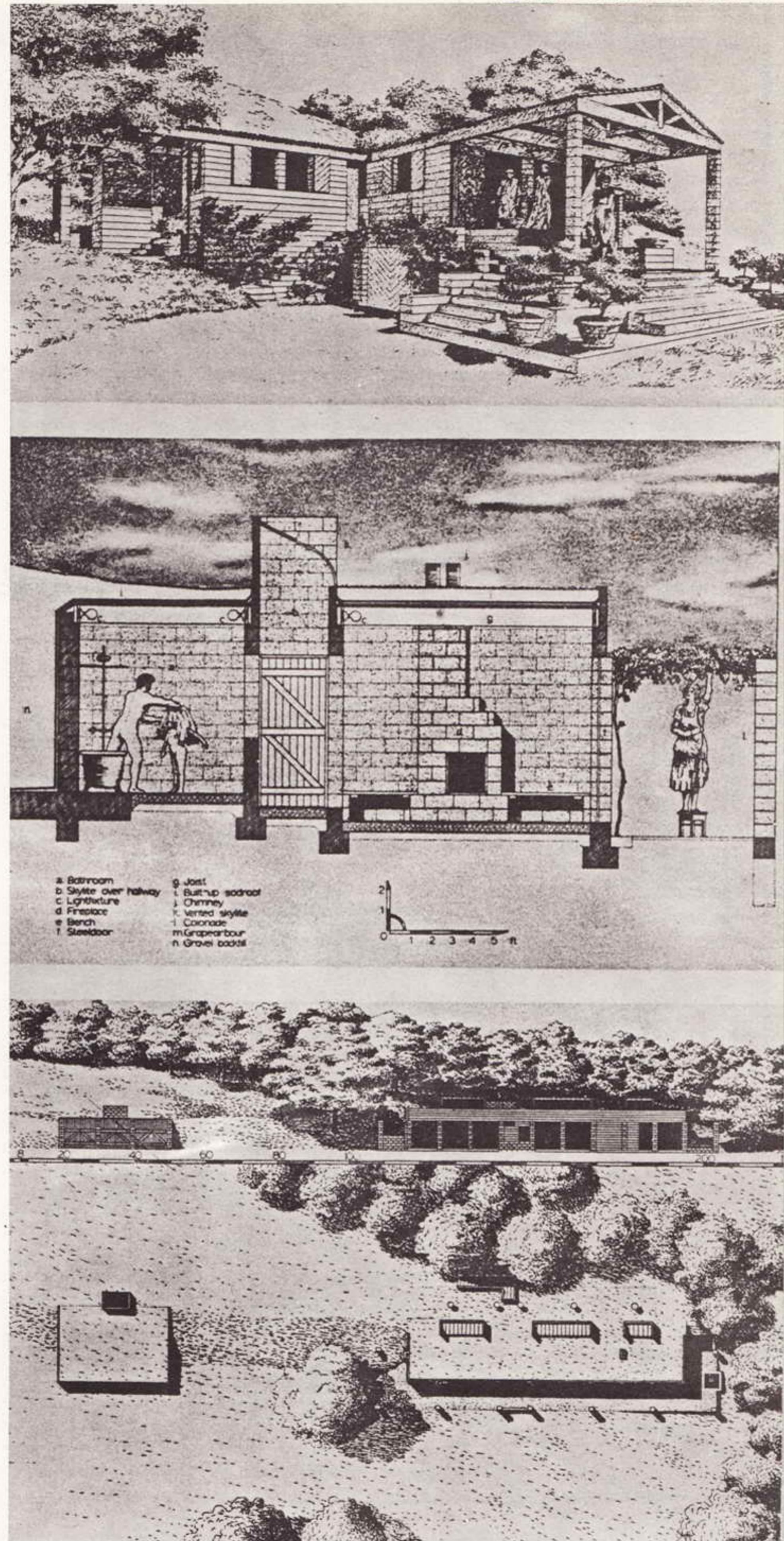
PARIZ SE (NE) OGLEDA U VODI VENECIJE

Savremena arhitektura viđe na kroz njena dva značajna uzastopna preseka; Bijenale u Veneciji 1980 i Pariski Bijenale arhitekture 1982.

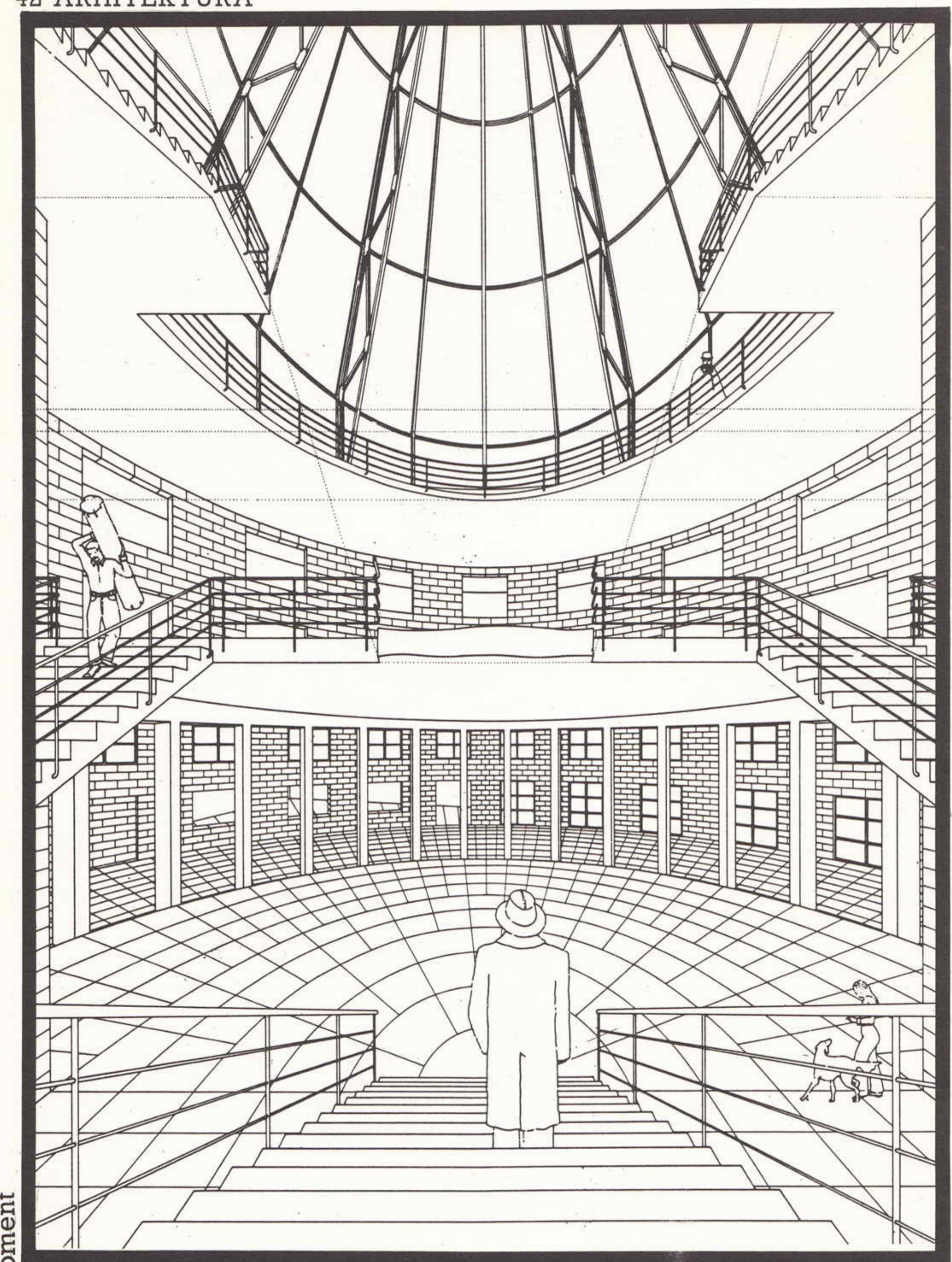
Možda isticanje činjenice, da arhitektura nije bila prisutna na poslednjem venecijanskom Bijenalnu, može da posluži kao zgodan način da se započne osvrt na izložbu arhitekture u okviru Bijenala u Parizu.

Po mom uverenju, sleđenje jasno zacrtane linije na prvoj izložbi arhitekture u okviru Bijenala u Veneciji 1980. godine, pod nazivom »Prisustvo prošlosti«, kroz organizovanje naredne (koncipirane na bliskim idejno-estetskim stavovima) sasvim bi izvesno ugrozilo značaj i vrednosti poruka »Arsenala«. Sugestivnost i kvalitet koji su obeležavali ovu zanimljivu postavku, prestali su naime da postoje, možda i pre nego što je izložba bila otvorena. Radilo se, po mom mišljenju, o nastojanju da se sumira i verifikuje skup određenih ideja, nastalih ili bolje rečeno ekspliziranih tokom osme decenije, ali na žalost, kako to obično biva, u času kada su već postale dogmatične, okoštale i kao takve smetnja daljem razvoju arhitektonske misli.

Nepravično bi bilo sporiti značaj i doprinos onoga što je nazvano post-modernim u arhitekturi, ako ni zbog čega drugog, ono zbog činjenice da je ova linija savremene arhitekture, bukvalno »naterala« struku da temeljno preispita svoj trenutak i potraži odgovore primerene čoveku našeg vremena, nikako svedenog na jednu dimenziju bitisanja. Vodeći teoretičari i ideolozi pokreta nazvanog postmodernim, veoma ispravno uočavanju fundamentalne nedostatke tekuće arhitekture, koji bi se svedeno mogli predstaviti kroz koliziju, složenog slojevitog i izdiferenciranog homo-ludens-a sa jedne strane i osiromašenog, uopštenog i hao-tičnog¹ pejsaža tekuće arhitekture s druge.

Bijenale u Veneciji. Andrew Baty i Mark Mack,
Projekat kuće pod zemljom u Napa Valley-u, 1979.

Doprinos post-modernog segmenta savremene arhitekture stoga je nesumnjiv, posred ovoga i zbog akcentovanja problema **značenja**, što za posledicu ima ukidanje bezličnosti i otvara mogućnost, da veoma fini i složeni životni impulsi budu uobličeni kroz arhitektonsku eksplikaciju.

I pored sve slobode, ukinanja pravila i usložnjavanja problema, kojima je kreativni arhitekt sada trebao da se bavi, ne retko smo bili svedoci ispraznih-jalovih igara i optičkih spekulacija. Jednom pronađeni recept posezanja za »istorijskim redimejdima«, postaje »carstvo« strpljivih crtača, a ideja i pokret, bivaju

tako nužno kompromitovani. Čak i projekti onih kreativnih arhitekata (i njihovih plagiatora dakako), koji se vraćaju počecima arhitekture, kroz reafirmaciju arhetipova (posao načelno smislen), nužno mora biti stavljeno pod sumnju, jer naglašeno insistiranje na svedenim, svima jasnim i čitljivim oblicima, (uz to ne kritički apliciranim), ne može biti »refleks« izuzetno složenog društveno-političkog, tehnološkog i kulturnog konteksta.

Doprinos svega ovog posla u domenu arhitekture, koji se odvijao tokom osme decenije, a kulminirao sa Venecijom 80., jeste pre svega podseća-

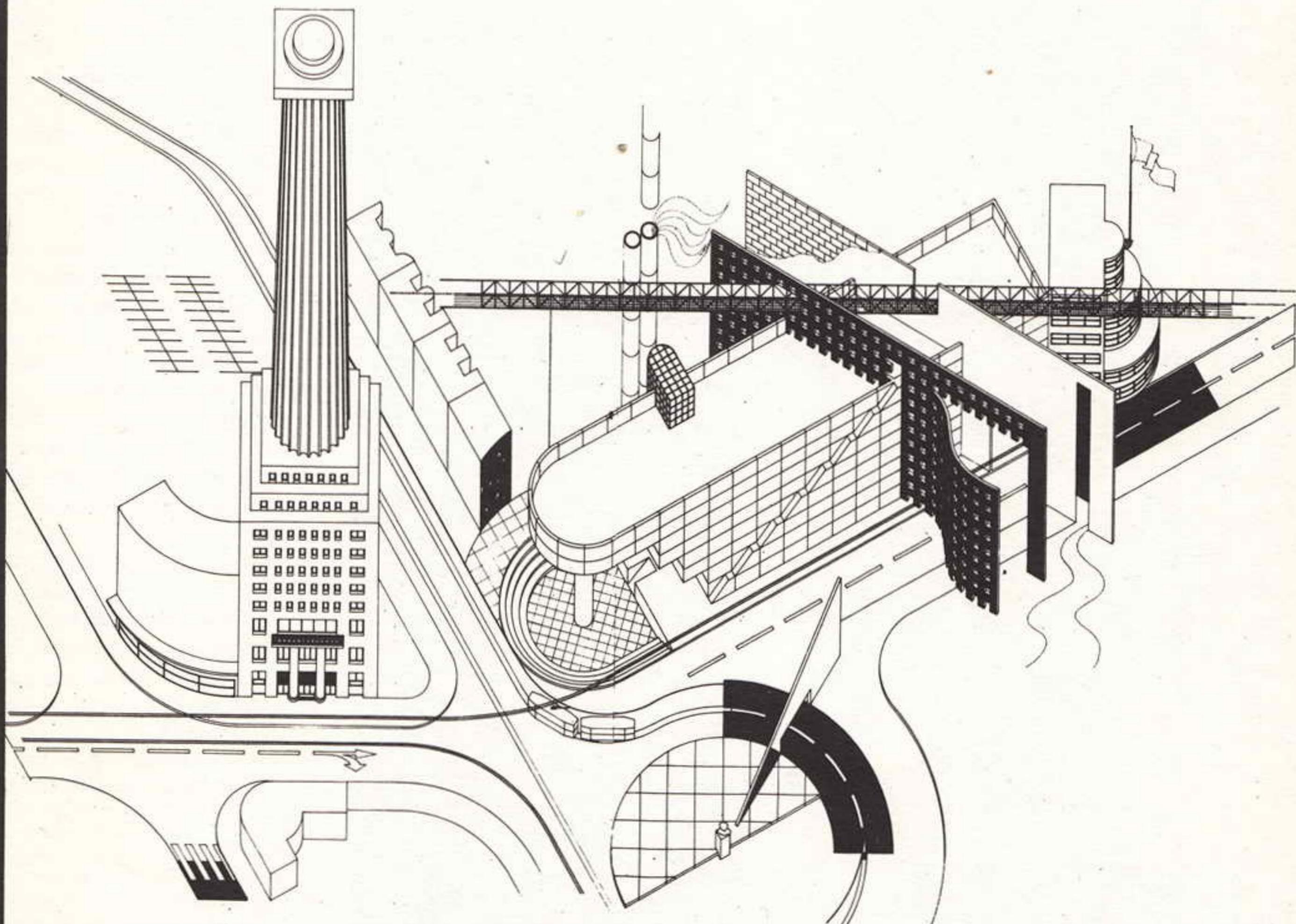
nje na činjenicu, da arhitektura pripada sferi umetnosti, da su ukinute zabrane i ozbiljno poljuljan lažni-anahroni moral moderne.

Misljam da osnovni razlozi za preispitivanje, sada već onoga što je označeno kao post-moderno, leže u činjenici da se fenomen obre u sopstvenoj zamci ophrvan sopstvenim dogmatizmom, svojim formalizmom i u globalu, odsustvom kreativnog mišljenja. **Producija je, analogno relaciji moderne arhitektura – internacionalni stil, smenjen reprodukcijom.** Ovo bi ujedno mogli biti razlozi, ovoga puta »odsustva« (prošlosti), arhitekture iz postavke poslednje veneci-

janske bijenalne izložbe.

Nije, čini mi se, ni malo slučajno što baš u tom trenutku, pred pretećim vakuumom istinski nove arhitektonske produkcije, komesarijat sekcije arhitekture pariskog Bijenala, organizuje drugu po redu izložbu arhitekture, u okviru svoje dvanaeste manifestacije upravo sa temom »Modernost ili duh vremena«. Ovim selektorom pariskog Bijenala jasno iskazuju svest o prekinutoj vezi post-moderne arhitekture sa »ovde i sada«. Prepoznata je naime činjenica da je hrabra, beskompromisna i u okolnostima vremena u kome je nastala, kvalitetno nova post-moderne, počela je da luta u

Bijenale u Parizu, Mustafa Musić, Slavija, 1980.

svom opsesivnom, često ispraznom i samozadovoljnom flertu sa istorijom.

Novu arhitekturu, kakvu promoviše Pariski Bijenale, ne deli, po mom mišljenju, dukob jaz (konačno ni ozbiljnija vremenska distanca), od one pokazane u Veneciji. Pre

bi se moglo konstatovati da je reč o finoj, ali značajnoj nijansi, (koja razlikuje i obogaćuje parisku selekciju), iskanjo pre svega kroz imaginativnost. Poruke »nove arhitekture« prezentovane na Pariskom Bijenalu, usmerene su i upućuju na »rizik otkriva-

nja«, na korišćenje svog raspoloživog potencijala našeg vremena i na sintetizovanje »najudaljenijih i najsvežijih činjenica«. Imaginacija i kreativnost postaju glavno oružje oblikovanja realnosti nove arhitekture. Odabrani i prezentovani autori, listom su odbacili akademizam, a njihovi radovi nisu bili »smešteni u istoriju«, već su

imali smisao istorije – dakkako i smisao istorije moderne arhitekture.

U projektima i tekstovima naglašeno je prisutna individualnost, potreba za preispitivanjem sveukupnog iskustva, kao i odbacivanje svega bukvalnog, očiglednog i banalnog. Iz onoga što se može nazvati opštim tonom prezentovanog materijala, nije se prepoznavalo osporavanje istorije, već mnogo više implikacije njenog iskustva na sadašnjost i budućnost. Ono što obeležava i predstavlja zajednički imenitelj pariske selekcije, (mimo svog bogatstva razlika, koje su se očitavale na nivou repertoara formi, kompozicije ili likovne eksplikacije ideja), jeste jasno pokazana svest autora da prošlost, sadašnjost i budućnost, moraju da deluju simultano. **Kontinuum**, ovde toliko prisutan i prepoznatljiv, iskristalisao se kao istinska alternativa, koju je ovaj skup ponudio, sentimentalnom historicizmu, dogmatičnom funkcionalizmu ili racionilizmu.

Zaključak bi mogao biti, da je **nova arhitektura** prezentovana na XII. Bijenalu arhitekture u Parizu, ozbiljno preispitala svoju suštinu, na mnogo široj osnovi, od one na kojoj je to činjeno dve godine ranije kroz Venecijansku post-modernu. Ono što parisku novu arhitekturu, značajnije razlikuje od venecijanske post-moderne, jeste činjenica da autori predstavljeni na Pariskom Bijenalu, svoj pogled i interesovanje, jednakо usmeravaju i ka sadašnjosti i ka budućnosti, a svoju kreativnu energiju, ka imaginaciji, preispitivanju i eksperimentu.

¹ Atribut haotičan, ovde je upotrebљen sa namerom da ima isključivo negativne konotacije, iako je moje duboko uverenje, da ovaj pojam u sebi sadrži više dobrog nego zlog. U ovom kontekstu on ima nesumnjivo negativan predznak, jer haos pejsaža, u situaciji čiji smo svedoci ne samo kod nas, ne predstavlja onu finu projekciju pluralizma i složenosti kulturnog miljea, već mnogo više reflektuje nemoć i nerazumevanje establišmenta za probleme onoga što zovemo običan život.

Bijenale u Parizu. Rem Koolhaas, Kula u Roterdamu, 1981.

